

vilje ved hjelp av geværer, bajonetter og kanoner, altså med de mest autoritære midler. Og det seierrike parti må, om det ikke vil ha kjempet forgjeves, gjøre dette herredømme varig ved å ta i bruk den skrekk som dets våpen kan inngyte i de reaksjonære. Ville Paris-kommunen bestått én eneste dag om den ikke hadde brukt det bevåpnede folks autoritet mot borgerskapet? Kan en ikke heller tvert imot klandre den for at den ikke tok denne autoritet i bruk i stort omfang?

Om disse to tingene er det ett å si: Enten vet de anti-autoritære ikke hva de sier, og i det tilfelle sår de bare forvirring; eller de vet det, og i det tilfelle forråder de arbeiderbevegelsen. I begge tilfelle tjener de reaksjonen.

Oversatt av Knut Johansen.

**HANS MAGNUS
ENZENSBERGER:**

Bemerkninger til en gammel tekst

Det Friedrich Engels har å si oss *Om autoriteten*, er fortsatt aktuelt, nesten hundre år etter at han skrev det. Spørsmålet han stiller, er sentralt for enhver kritikk av fremtiden. Å ta svarene hans utelukkende historisk, ville være å gjøre dem harmløse. De foregriper nemlig det meste av det som idag blir satt fram, fra venstre og fra høyre, til forsvar for autoritetsprinsippet.

Idag retter Engels' teser seg mot en stor, kanskje overveiende del av den sosialistiske bevegelsen i verden. På forskjellige måter og med forskjellige begrunnelser lar de seg spille ut mot den kinesiske kulturrevolusjon og Mao-Tse-tungs lære, mot den kubanske revolusjon og Che Guevaras lære, mot de jugoslaviske kommunistenes politikk og mot venstreopposisjonen i de østeuropeiske landene.

Men tydeligst motsier de forestillingene til "det nye vens-

tre" i de vestlige metropolene. Det er ingen tilfældighet. Kapitalismen forskyver stadig mer den umiddelbare materielle utbytting utad og tilslører den innad; og de avhengige massene må betale sin stigende levestandard med tiltagende politisk utarming. Også i det sovjetiske samfunn finnes det sammenlignbare tendenser. I den grad dette skjer, får begreper som undertrykkelse og befrielse en annen mening, og den revolusjonære tenkning sikter ut over eiendomsforholdene til spørsmålet om menneskers herredømme over mennesker.

I Engels' forsvarstale for autoritære former for herredømme kan man uten store vanskeligheter skille mellom tre forskjellige argumentasjonslinjer. Den første som forfatteren stiller opp, har knapt noe med de andre tankerekene å gjøre. Den forsvarer autoritetsprinsippet med revolusjonens krav. En revolusjon er "sikkert nok den mest autoritære ting som fins", og det fordi det væpnede folket gjennom den påtvinger borgerskapet sin vilje. Men hvis vi blir et par sider tilbake og holder oss til Engels' egen definisjon, så vil autoritet si: "overordning av en fremmed vilje over vår egen". Setningen tillater to tolkninger. Enten benytter Engels seg av et polemisk knep, som beror på at han midt i artikkelen skifter perspektiv og argumenterer fra klassefiendens synspunkt. Revolusjonens vilje blir da "fremmed" og "autoritær" bare i de reaksjonæres øyne. Forsvareren av autoritetsprinsippet står fram som deres buktaler. Eller Engels regner uten videre med en revolusjon som må konsolidere sin vilje gjennom ledelsens autoritet, og som folket må underordne seg som en fremmed makt. De siste femti årenes historie har gitt denne tolkningen en illevarslende troverdighet. For oss vekker særlig uttrykket "det seierrike parti" et ekko, som Engels riktignok ikke kan gjøres ansvarlig for.

En helt annen slags rettferdiggjøring av autoritetsprinsippet kommer fram i eksemplet med skipet i høy sjø. Ennå idag tjener det for mange sosiologer som skoleeksempel på den såkalte funksjonelle autoritet. De mytologiske trekkene er åpenbare. I bildet av kapteinen blir herredømmet til en enkeltperson som "alle straks og absolutt" må adlyde, framstilt som mønstergyldig. Denne føreren er ikke valgt av mannskapet, heller ikke er han ansvarlig overfor det. Foruten dette moment av personalisering forutsetter sammenligningen av skip og samfunn et kvasimilitært hierarki og en gang for alle fastlagt arbeidsdeling. "Farens øyeblikk" blir dermed ikke besverget uten grunn: det har alltid hatt en nøkkelposisjon i autoritær tenkning, fra Carl Smith* til forfatterne av unntakslovene. I et annet avsnitt finnes en spissborgerlig variant av bildet. Der tar Engels jernbanefunksjonærenes autoritet i beskyttelse overfor "de reisende

*Carl Smith var Hitler-regimets fremste rettsteoretiker. O.a.

herrers" overmot.

Disse innvendingene berører imidlertid bare de forsiringene Engels utstyres sin bevisføring med; de rammer ikke kjernen. I siste instans forsvarer Engels autoritetsprinsippet med å hevde at det er nødvendig for de materielle produksjonsbetingelsene i industrisamfunnet. Han tar utgangspunkt i de "nåværende samfunnsmessige forhold" og fremstiller den på hans tid rådende produksjonsmåte. Men så tar Engels et ytterst skjebnesvangert skritt. Han tenker seg den vitenskapelig-teknologiske utvikling av de menneskelige produktivkrefter som absolutt og slutter at disse av naturen frigjorte krefter "tvinger (mennesket) inn under et sant despoti som er uavhengig av enhver sosial organisasjon". Dermed går Engels til den ytterste konsekvens. Han forutsier at autoriteten ikke vil forsvinne i et fremtidig sosialistisk samfunn, men bare forandre form; og han viker ikke tilbake for å sette et motto som er en variant av Dantes helvetesvisjon, over sosialismens fabrikker.

Det er ikke tvil om at denne avgrunnsdype pessimisme hittil har fått historisk rett, men det er neppe noen grunn til triumf. Man kunne undre seg over at en marxistisk klassiker ser det menneskelige arbeidsliv som et uforanderlig inferno, "uavhengig av enhver sosial organisasjon". Ideologien som kommer fram i Engels tankegang, er teknokratisk. Teknologien fremstilles som en metasosial prosess som foregår hinsides all menneskelig kontroll. Den eneste mulighet som står igjen, er illusorisk: "Å ville avskaffe autoriteten i storindustrien ville bety å avskaffe industrien selv; å tilintetgjøre dampspinneriet for å vende tilbake til spinnerokken". Denne argumentasjonen kjenner vi. I dagens diskusjon har atomenergien, computeren og satellitene avløst dampen. Makten som blir tilskrevet dem - uavhengig av all samfunnsmessig organisasjon - er fremdeles den samme.

Men også denne autoriteten må brytes. Teknologien er ingen metafysisk skjebne. Den utfører et samfunnsmessig oppdrag. Et sosialistisk samfunn som ikke kan formulere og gjennomføre dette oppdraget annerledes enn sin forgjenger, vil reprodusere forgjengerens produksjonsforhold. En teknologi som løser sine problemer autoritært, som tvinger menneskene inn under et sant despoti og ikke bryr seg en døyt om deres autonomi, er kontrarevolusjonær. En revolusjonær teknologi må framfor alt skape produksjons- og sirkulasjonsbetingelser som tillater en fri sammenslutning av produsentene.

Til slutt tre klargjøringer. Siden 1872/73 har språkbruken når det gjelder ordet *autoritær*, forandret seg. Det er i mellomtiden blitt tilført spesifikke politiske betydninger som ennå ikke var utviklet på Engels' tid. Den opphissede tonen i artikkelen forklares av opphavssituasjonen: dengang tjente den som polemikk mot de italienske anarkistene. Dis-

kusjonens livskraft viser for øvrig at spørsmålene som anarkismen har kastet fram, på ingen måte er løst. Lesere som føler behov for å ile klassikerne til hjelp, bes til slutt betenke at disse forfatterne ikke trenger noen redning. Det taler for Engels' vidsyn og for hans storhet at han etter hundre år ikke vekker ærbødighet, men motsigelse.

Oversatt av Ida Bull